

Резюме

Гальцова Е. В. Уважение достоинства осужденного как составляющая принципа уважения прав и свобод человека в уголовно-исполнительном законодательстве, исполнении и отбывании наказаний.

В статье исследуется уважение достоинства осужденного. Отмечается, что в национальном законодательстве не закреплено четкое определение термина «достоинство человека», вследствие чего это приводит к его неоднозначному пониманию и неоправданно суженному толкованию. Отмечается, что определение термина «достоинство человека» и выяснения его содержания, имеет важное значение не только для науки уголовно-исполнительного права, но и для правоприменительной деятельности. Приводятся точки зрения ученых относительно определения «достоинство человека». Предлагаются авторские определения терминов «достоинство человека» и «уважение к достоинству осужденного». Анализируется уголовно-исполнительное законодательство и Международные стандарты обращения с осужденными, в которых закреплены право осужденных на уважение их достоинства. Отмечается, что решение этой теоретической проблемы позволит всесторонне защитить уважение достоинства осужденного во время отбывания уголовных наказаний.

Ключевые слова: уголовно-исполнительное право, достоинство человека, уважение достоинства, осужденный, отбывание наказания.

Summary

Galtsova O. Respect for convict's dignity as a constituent principle of respect for human rights and freedoms in the Criminal and Executive Laws and during discharge of the term of the sentence.

The Article studies respect for convict's dignity. It is noted that the national legislation of has no explicit definition of the term "human dignity", which results in its ambiguous and unjustifiably narrow interpretation. Definition of the term "human dignity" and interpretation of its contents has a great importance not only for the science of the criminal and executive law, but also for the rights application activities. The Article holds scientists' views on the "human dignity" definition. It offers author's definitions of the terms "human dignity" and "respect for convict's dignity". The Article analyses the criminal and executive law and the international standards for convict treatment which hold the rights of the convicts for respect for their dignity. Solving of this theoretical problem will represent a universal protection of the convict's dignity during his term.

Key words: criminal-executive law, human dignity, respect for dignity, convict, term.

Отримано 12.10.2014

УДК 343.2/7 (477)

Ю. В. ЄГОРОВА

Юлія Володимирівна Єгорова, аспірантка Донецького юридичного інституту МВС України

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УМОВНИХ ВИДІВ ЗВІЛЬНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ У ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇНАХ

З огляду на те, що досвід зарубіжних країн з проблем звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування може стати у нагоді під час формулювання пропозицій щодо внесення змін до вітчизняного законодавства, вважаємо за доцільне зупинитися на цьому питанні детальніше.

Слід зазначити, що компаративістській проблематиці покарання неповнолітніх присвячені праці таких вітчизняних вчених, як Т. О. Гончар, Н. М. Крестовська, А. В. Савченко, М. І. Хавронюк та інших. Однак, у працях зазначених авторів особливості кримінально-правового регулювання умовних видів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування не розглядалися.

У зв'язку із цим метою запропонованої статті є встановлення особливостей кримінально-правового регулювання умовних видів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування у пострадянських країнах.

Дослідження норм, які стосуються звільнення неповнолітніх від покарання у Азербайджанській Республіці (далі – Азербайджан), дає підстави дійти висновку, що положення Кримінального кодексу Азербайджану майже аналогічні з українським кодексом. Наприклад, як і в Україні, у кримінальному законодавстві Азербайджану передбачено звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного впливу. Це підтверджує ст. 89 КК Азербайджану, в якій зазначено, що неповнолітній, засуджений за вчинення злочину, який не представляє великої суспільної небезпеки або менш тяжкого злочину, може бути звільнений від покарання із застосуванням примусових заходів виховного впливу.

До заходів виховного впливу азербайджанський законодавець відносить попередження, передачу під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють, або відповідного державного органу, покладання обов'язку заглядати за поведінкою шкоди, обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього.

Також у ст. 89 КК Азербайджану зазначено, що суд може звільнити від покарання неповнолітнього, засудженого за вчинення менш тяжкого злочину, якщо визнає, що цілі покарання можуть бути досягнуті тільки шляхом поміщення його до спеціального навчально-виховного закладу закритого типу або лікувально-виховного закладу, передбаченого для таких осіб. При цьому неповнолітній знаходиться у зазначеному закладі до досягнення вісімнадцяти років, однак за умов перебування в ньому не більше трьох років. У разі виправлення неповнолітнього і у зв'язку із цим втрати необхідності застосування зазначеної міри, суд на підставі спільного подання керівництва спеціального навчально-виховного закладу закритого типу або навчально-виховного закладу та комісії у справах неповнолітніх і захисту їх прав може винести рішення про дострокове звільнення неповнолітнього з даного закладу¹.

Доцільно зазначити, що схожі заходи, згідно з Законом Азербайджанської Республіки № 336 від 31.05.2002 р. «Про затвердження Положення про комісії зі справ із захисту прав неповнолітніх» відносяться до дисциплінарного покарання. Так, у ст. 9 наведеного Закону зазначено, що комісії застосовують щодо неповнолітніх з урахуванням характеру і причин протизаконних діянь, їх віку, умов життя, ступеня участі у вчиненні протизаконного діяння, а також поведінки в побуті, школі або на роботі, один із видів таких заходів дисциплінарного впливу: вибачення; попередження; якщо неповнолітня особа має самостійний заробіток, а сума шкоди не перевищує тридцяти трьох манат, – покладання на неповнолітнього відшкодування заподіяної ним шкоди, або ж усунення своєю працею наслідків матеріального збитку на суму, що не перевищує тридцять три маната; передача неповнолітніх під контроль батьків або інших законних представників; внесення до органу опіки та піклування пропозицій про позбавлення неповнолітніх віком від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років права самостійно розпоряджатися своїм заробітком або стипендією; направлення неповнолітніх, які вчинили злочин, що не представляє великої суспільної небезпеки, менш тяжкий злочин, і не досягли вікової межі, а також перебувають на профілактичній реєстрації в органах внутрішніх справ за різні правопорушення та ведення аморального способу життя, однак не піддаються виправленню, передбаченого кримінальним законодавством Азербайджанської Республіки для притягнення до кримінальної відповідальності, до спеціальної навчально-виховної установи відкритого типу; направлення важковиховуваних неповнолітніх за згодою їх батьків або інших законних представників до спеціальної навчально-виховної установи відкритого типу; порушення перед судом клопотання про направлення неповнолітнього, що вчинив тяжкий або особливо тяжкий злочин, але не досяг вікової межі, передбаченої кримінальним законодавством Азербайджанської Республіки для притягнення до кримінальної відповідальності, до спеціальної навчально-виховної установи закритого типу².

Окрім зазначеного, Кримінальний кодекс Азербайджану передбачає умовно-дострокове звільнення неповнолітніх від покарання. У ст. 90 зазначено, що умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване до неповнолітніх, засуджених до виправних робіт або до позбавлення волі, після відбуття: не менше однієї третини строку покарання, призначеного за злочин, що не представляє великої суспільної небезпеки, менш тяжкий злочин; не менше половини строку покарання, призначеного за тяжкий злочин; не менше двох третин строку покарання, призначеного за особливо тяжкий злочин³.

Законодавство Азербайджану дотримується рекомендацій, які надаються ООН. Так, у «Пекінських правилах» в п. 5.1. зазначено, що система правосуддя щодо неповнолітніх спрямована, у першу чергу, на забезпечення благополуччя неповнолітнього і забезпечення того, щоб будь-які заходи впливу на неповнолітніх правопорушників були завжди сумірні як з особливостями особистості правопорушника, так і з обставинами правопорушення⁴.

Основна мета покарання – загальна, спеціальна превенція та виправлення засудженого, тому після надання негативної оцінки злочинним діям неповнолітнього, за умови, що він, вперше вчинивши злочин невеликої або середньої тяжкості, до призначення покарання або під час його відбування, довів своє виправлення, може бути звільнений судом від покарання, його відбування або подальшого відбування.

Цікаву позицію з питань звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування зайняла Вірменія, яка, на відміну від України та вже розглянутого нами Азербайджану, не має серед переліку можливих видів звільнення застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру, а вбачає останнє лише як вид звільнення від кримінальної відповідальності. Однак виокремлює звільнення від покарання шляхом поміщення в спеціальний навчально-виховний або лікувально-виховний заклад. З цього приводу ст. 93 («звільнення від покарання шляхом поміщення в спеціальний навчально-виховний або лікувально-виховний заклад») КК Вірменії зазначає, що неповнолітній, який вчинив злочин невеликої або середньої тяжкості, може бути звільнений від покарання, якщо суд визнає, що цілі покарання можуть бути досягнуті шляхом поміщення його до спеціального навчально-виховного або лікувально-виховного закладу для неповнолітніх. Поміщення до спеціального навчально-виховного або лікувально-виховного закладу призначається на строк не більше трьох років, але не більше ніж до досягнення повноліття. Перебування в цих закладах може бути достроково припинено, якщо суд за клопотанням керівника навчально-виховного або лікувально-виховного закладу вважає, що неповнолітній не потребує в подальшому застосуванні даної міри⁵.

На нашу думку, даний вид звільнення від покарання, як у якості одного із заходів виховного впливу, передбачений серед інших у переліку КК Азербайджану, так і в якості самостійного виду звільнення від покарання у Вірменії не повною мірою може відповідати змісту мети, з якою неповнолітній звільняється від покарання. Суть такого рішення щодо неповнолітнього полягає в тому, щоб донести до нього, що суд надає можливість виправитися власними силами, самостійно зробити висновок щодо злочинності своєї поведінки

та обсягу тієї шкоди, яку було завдано неправомірними діями. Тобто, неповнолітній злочинець звільняється від необхідності перебування у виправних установах саме з цією метою. Звичайно, означені заклади, не відносяться до установ кримінально-виконавчої служби, а є одиницями, що входять до системи Міністерств освіти Азербайджану та Вірменії, а умови перебування в них неповнолітніх злочинців повною мірою відповідають вимогам, викладеним у Мінімальних стандартних правилах Організації Об'єднаних Націй, хоча в п. 19 зазначено, що поміщення неповнолітнього в будь-яку виправну установу завжди повинно бути крайнім заходом, що застосовується протягом мінімально необхідного строку.

Прогресивна криминологія виступає за переважне використання заходів, що не передбачають тримання неповнолітніх у виправних установах. Адже негативні наслідки цього заходу пов'язані з позбавленням волі, з ізоляцією від суспільства, відображаються на неповнолітніх більшою мірою, ніж на дорослому, оскільки зачіпають неповнолітнього на початковій стадії розвитку його особистості. Тому мета розглядуваного правила полягає в багатоаспектному обмеженні тримання у виправних установах: у кількісному («крайній захід») і часовому («мінімальний строк»). Крім того, фактично перевага повинна надаватися «відкритим» установам перед «закритими»⁶.

Отже, на нашу думку, позиція законодавців щодо поміщення підлітка до спеціального закладу дає підставу думати про існування нормативної фікції, звичайної підміни понять, наприклад, виховної колонії на навчально-виховний заклад. І в одному, і в іншому випадку, до неповнолітнього будуть висуватися певні вимоги, викликані встановленим у закладі режимом, які той матиме виконувати, а його права та свободи будуть обмеженими.

Ще одним видом звільнення неповнолітніх у Вірменії є умовно-дострокове, що регламентується ст. 94 КК, в якій зазначено, що умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване до особи, яка вчинила злочин у повнолітньому віці і засудженої до позбавлення волі, якщо особа фактично відбула: не менше однієї чверті покарання, призначеного за злочин невеликої або середньої тяжкості, не менше однієї третини покарання, призначеного за тяжкий злочин, не менше половини покарання, призначеного за особливо тяжкий злочин⁷.

Вимоги щодо обов'язкового строку, який повинен відбути неповнолітній достатньо лояльні, у порівнянні як із кодексом Азербайджану, так і з кримінальним законодавством України. Також, як і в Україні, неповнолітній може бути звільнений від покарання внаслідок закінчення строків давності, про що зазначено у ст. 95 КК Вірменії.

Подібними до вже розглянутих є положення Грузії, у Кримінальному кодексі якої виокремлено спеціальний розділ, присвячений питанням кримінальної відповідальності неповнолітніх, який поділений на дві глави: глава XVI – «Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх» та глава XVII – «Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та покарання».

Під час дослідження XVII глави, нами було зроблено висновок, що питанням звільнення неповнолітніх від покарання присвячено три статті (96, 97 та 98).

Кодекс передбачає звільнення неповнолітнього, засудженого за менш тяжкий злочин, від покарання із застосуванням примусових заходів виховного впливу (ст. 97), до яких статтею 91 («Види примусових заходів виховного впливу») віднесено: попередження, передачу під нагляд, покладання обов'язку відшкодувати шкоду, обмеження поведінки, поміщення в спеціальний виховний або лікувально-виховний заклад.

Стаття 96 Кримінального кодексу Грузії також, як і у Вірменії, встановлює порядок звільнення від покарання із поміщенням у спеціальний виховний або лікувально-виховний заклад, зазначаючи, що неповнолітній, засуджений за вчинення менш тяжкого злочину, може бути звільнений судом від покарання, якщо суд визнає, що цілі покарання можуть бути досягнуті шляхом поміщення його до спеціального виховного або лікувально-виховного закладу. Термін перебування не повинен перевищувати максимального терміну покарання, передбаченого Кодексом за злочин, вчинений неповнолітнім.

Перебування неповнолітнього в спеціальному виховному чи лікувально-виховному закладі може бути припинене до закінчення терміну, передбаченого частиною першою цієї статті, якщо згідно до висновку спеціалізованого державного органу для його виправлення немає необхідності в подальшому застосуванні даної міри⁸.

Варто зазначити, що кримінальне законодавство Грузії, на відміну від азербайджанського, вірменського та власне, українського, дозволяє продовжити перебування неповнолітнього в спеціальному виховному чи лікувально-виховному закладі після закінчення означеного терміну за умови існування необхідності завершення загальноосвітньої чи професійної підготовки.

Остання зазначена нами ст. 98 надає неповнолітньому, засудженому до виправних робіт або позбавлення волі, бути умовно-достроково звільненим судом від відбування покарання, якщо ним фактично відбуто: не менше однієї третини строку покарання, призначеного за менш тяжкий злочин, не менше половини строку покарання, призначеного за тяжкий злочин та не менше двох третин строку покарання, призначеного за особливо тяжкий злочин.

Наступне із досліджуваних – кримінальне законодавство Казахстану, зазначає, що неповнолітній, вперше засуджений за вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості, може бути звільнений судом від покарання, якщо буде визнано, що його виправлення може бути досягнуто шляхом застосування примусових заходів виховного впливу, до яких законодавцем віднесено попередження, передачу під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють, або спеціалізованого державного органу, покладання обов'язку відшкодувати заподіяну

шкоду, обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього, поміщення в організацію з особливим режимом утримання, покладання зобов'язання принести вибачення потерпілому⁹.

У разі систематичного невиконання неповнолітнім примусового заходу виховного впливу цей захід за поданням спеціалізованого державного органу скасовується судом, а матеріали направляються для притягнення неповнолітнього до кримінальної відповідальності, якщо не минув строк давності, встановлений відповідними статтями Кримінального кодексу.

Окрім визначеного, одним із загальноприйнятих видів звільнення від покарання, як і в інших пострадянських країнах, так і в Казахстані є умовно-дострокове звільнення, яке може бути застосоване до засуджених до позбавлення волі, обмеження волі або виправних робіт за вчинення злочину в неповнолітньому віці, після фактичного відбуття: не менше однієї четвертої строку покарання, призначеного судом за злочин невеликої або середньої тяжкості, не менше однієї третини строку покарання, призначеного судом за тяжкий злочин, не менше половини строку покарання, призначеного судом за особливо тяжкий злочин, не пов'язаний із посяганням на життя людини та не менше двох третин покарання, призначеного судом за особливо тяжкий злочин, пов'язаний із посяганням на життя людини.

Неповнолітній злочинець також може бути звільнений у разі закінчення строків давності.

Кримінальний кодекс Російської Федерації у ст. 92 зазначає, що неповнолітній, засуджений за вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості, може бути звільнений судом від покарання із застосуванням примусових заходів виховного впливу, передбачених ч. 2 ст. 90 КК (попередження, передача під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють, або спеціалізованого державного органу, покладання обов'язку заглядати заповідяну шкоду, обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього).

Неповнолітній, засуджений до позбавлення волі за вчинення злочину середньої тяжкості, а також тяжкого злочину, може бути звільнений судом від покарання і поміщений до спеціальної навчально-виховної установи закритого типу. Поміщення до спеціальної навчально-виховної установи закритого типу застосовується як примусовий захід виховного впливу з метою виправлення неповнолітнього, що потребує особливих умов виховання, навчання та вимагає спеціального педагогічного підходу. Неповнолітній може бути поміщений до такої установи до досягнення нею віку вісімнадцяти років, але не більше ніж на три роки¹⁰.

Перебування неповнолітнього в спеціальній навчально-виховній установі закритого типу припиняється до закінчення терміну, встановленого судом, якщо буде визнано, що неповнолітній не потребує більше застосування даної міри, або якщо у нього виявлено захворювання, що перешкоджає його знаходженню і навчанню в зазначеному закладі.

Суд має право відновити термін перебування неповнолітнього в спеціальній навчально-виховній установі закритого типу, пропущений у результаті ухилення його від перебування в зазначеному закладі, а також продовжити термін перебування неповнолітнього в спеціальній навчально-виховній установі закритого типу після закінчення терміну, встановленого судом, у випадку, якщо судом буде визнано, що неповнолітній потребує в подальшому застосування даної міри. При цьому загальний термін перебування неповнолітнього в зазначеному закладі не може перевищувати трьох років. У разі необхідності завершення освоєння неповнолітнім відповідних освітніх програм або завершення професійного навчання продовження терміну перебування його в спеціальному навчально-виховному закладі закритого типу допускається тільки за клопотанням неповнолітнього.

Неповнолітні, які вчинили злочини, передбачені частинами першою та другою статті 111 (умисне спричинення тяжких тілесних ушкоджень), частиною другою статті 117 (кваліфіковане катування), частиною третьою статті 122 (кваліфіковане зараження ВІЛ-інфекцією), статтею 126 (викрадення людини), частиною третьою статті 127 (кваліфіковане незаконне позбавлення волі), частиною другою статті 131 (кваліфіковане зґвалтування), частиною другою статті 132 (кваліфіковані насильницькі дії сексуального характеру), частиною четвертою статті 158 (кваліфікована крадіжка), частиною другою статті 161 (кваліфікований грабіж), частинами першою і другою статті 162 (кваліфікований розбій), частиною другою статті 163 (кваліфіковане вимагання), частиною першою статті 205 (терористичний акт), частиною першою статті 205.1 (сприяння терористичній діяльності), статтею 205.3 (проходження навчання з метою здійснення терористичної діяльності), частиною другою статті 205.4 (кваліфікована організація терористичного співтовариства і участь у ньому), частиною другою статті 205.5 (кваліфікована організація діяльності терористичної організації та участь в діяльності такої організації), частиною першою статті 206 (захоплення заручника), статтею 208 (організація незаконного озброєного формування чи участь в ньому), частиною другою статті 210 (кваліфікована організація злочинного співтовариства (злочинної організації) або участь в ньому (ній)), частиною першою статті 211 (викрадення судна повітряного або водного транспорту або залізничного рухомого складу), частинами другою і третьою статті 223 (кваліфіковане незаконне виготовлення зброї), частинами першою і другою статті 226 (просте та кваліфіковане викрадення або вимагання зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв), частиною першою статті 228.1 (незаконні виробництво, збут або пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також незаконні збут або пересилання рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини), частинами першою і другою статті 229 (просте та кваліфіковане розкрадання або вимагання наркотичних засобів або психотропних речовин, а також рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини) Кодексу, звільненню від покарання із застосуванням примусових заходів виховного впливу не підлягають.

Також, неповнолітні особи, які вчинили злочин у неповнолітньому віці, засуджені до позбавлення волі можуть бути умовно-достроково звільнені від відбування покарання, після фактичного відбуття: не менше однієї третини строку покарання, призначеного судом за злочин невеликої або середньої тяжкості чи за тяжкий злочин, не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за особливо тяжкий злочин.

Згідно до ст. 94 КК РФ, неповнолітні можуть бути звільнені від покарання через закінчення строків давності, які зменшені наполовину по відношенню до аналогічних, у випадку вчинення злочину повнолітніми особами.

Також, кримінальне законодавство Туркменістану передбачає умовно-дострокове звільнення неповнолітніх від покарання, яке може бути застосоване до неповнолітніх, засуджених до виправних робіт або позбавлення волі, після фактичного відбуття: не менше однієї третини строку покарання, призначеного за злочин невеликої або середньої тяжкості, не менше половини строку покарання, призначеного за тяжкий злочин, не менше третини строку покарання, призначеного за особливо тяжкий злочин (ст. 91 КК). Також законодавством передбачено звільнення від покарання у зв'язку із закінченням строків давності¹¹.

У Туркменістані основні засади відповідальності неповнолітніх регламентує глава 13 V розділу КК. Зокрема, у ст.ст. 88 та 91 викладені положення щодо звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування. Так, у ст. 88 зазначається, що неповнолітнього, який вперше вчинив злочин невеликої або середньої тяжкості, якщо за характером вчиненого діяння і його наслідків, даними про особистість та іншим обставинам справи його виправлення можливе без застосування покарання, суд може звільнити від покарання і застосувати до нього примусові заходи виховного характеру або поміщення в спеціальну виховну або лікувально-виховну установу для неповнолітніх.

Підводячи підсумок, вважаємо за доцільне зазначити, що майже всі досліджені держави демонструють привілейоване відношення до специфічної категорії суб'єктів злочину – неповнолітніх. Однак, жодна з країн, не передбачає у кримінальному законодавстві звільнення від покарання з випробуванням. Хоча, варто зазначити, що деякі з умов, викладених у статтях, які передбачають звільнення від покарання із застосуванням заходів виховного характеру та умовно-дострокового звільнення мають східні риси із умовами, які висуваються до неповнолітнього, звільненого від покарання з випробуванням в Україні, наприклад, право суду покласти на окрему особу, за її згодою або на її прохання, обов'язок щодо нагляду за засудженими та проведеною з ним виховної роботи або встановлення іспитового строку до неповнолітнього.

¹ Уголовный кодекс Азербайджанской Республики: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/1225025/> – Назва з екрана.

² Закон Азербайджанської Республіки № 336 від 31.05.2002 року «Об утверждении Положения о комиссиях по делам и защите прав несовершеннолетних»: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3595 – Назва з екрана.

³ Уголовный кодекс Азербайджанской Республики: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/1225025/> – Назва з екрана.

⁴ Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29.11.1985): [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_211 – Назва з екрана.

⁵ Уголовный кодекс Республики Армения: [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/310927/> – Назва з екрана.

⁶ Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29.11.1985): [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_211 – Назва з екрана.

⁷ Уголовный кодекс Республики Армения: [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/310927/> – Назва з екрана.

⁸ Уголовный Кодекс Грузии: [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/239238/> – Назва з екрана.

⁹ Уголовный кодекс Республики Казахстан: [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.pavlodar.com/zakon/?dok=00087> – Назва з екрана

¹⁰ Уголовный кодекс Российской Федерации. – М. : Проспект, КноРус, 2011. – С. 31.

¹¹ Уголовный кодекс Туркменистана: [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/240230/> – Назва з екрана.

Резюме

Єгорова Ю. В. Кримінально-правове регулювання умовних видів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування у пострадянських країнах.

Стаття присвячена встановленню особливостей кримінально-правового регулювання умовних видів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування у пострадянських країнах. У статті розглядаються та аналізуються ключові терміни, які пов'язані із застосуванням до неповнолітніх умовних видів звільнення від покарання та його відбування.

Ключові слова: покарання, неповнолітня особа, альтернативні санкції, звільнення, умова.

Резюме

Егорова Ю. В. Уголовно-правовое регулирование условных видов освобождения несовершеннолетних от наказания и его отбывания в постсоветских странах.

Статья посвящена установлению особенностей уголовно-правового регулирования условных видов освобождения несовершеннолетних от наказания и его отбывания в постсоветских странах. В статье рассматриваются и анализируются ключевые термины, связанные применением к несовершеннолетним условных видов освобождения от наказания и его отбывания.

Ключевые слова: наказание, несовершеннолетний, альтернативные санкции, увольнение, условие.

Summary

Yegorova Y. Criminal law regulation conditional kinds of liberation of minors from punishment and serving it in the post-soviet countries.

The article is devoted to the peculiarities of legal regulation of conventional types of exemption from punishment of juvenile and his serving in post-Soviet countries. The article reviewed and analyzed key terms related to the use of conventional types of juvenile impunity and its serving.

Key words: punishment, minor, alternative sanctions, dismissal, condition.

Отримано 16.10.2014

УДК 343.272. (477)

Т. Є. ОГНЄВ

Тарас Євгенійович Огнєв, аспірант Київського університету права НАН України

ЩОДО ГАРМОНІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ВІД НЕЗАКОННОЇ МІГРАЦІЇ У НОРМАХ КК УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ

Відповідно до ст. 33 Конституції України кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишити територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. В умовах посилення процесів інтеграції країн у різних сферах, розвитку комунікації та спрощення візових режимів, входження держав до міжнародних союзів, зокрема Європейського Союзу, Митного Союзу, все більш актуальними стають питання чіткого законодавчого регулювання як порядку здійснення міграційних процесів, так і захисту країн від нелегальної (незаконної) міграції.

Саме тому держави активно співпрацюють на міжнародному рівні у цій сфері для забезпечення уніфікованих підходів до реалізації у національному законодавстві основних аспектів права людини на свободу пересування та створення ефективної системи захисту від незаконної міграції, уникнення різних підходів до міграційної політики, необхідністю дотримання державами принципу непорушності державних кордонів. Свідченням цьому є наявність значної кількості багатосторонніх міжнародних договорів, які в цілому або частково встановлюють обов'язки держав щодо врегулювання питань міграційної політики.

Слід зазначити, що захисту держав від незаконної міграції їх взаємодія на міжнародному рівні є багатопланою та охоплює як визначення загальних засад розрізнення легальної міграції від нелегальної, так і формування уніфікованого національного законодавства, в тому числі й законодавства про кримінальну відповідальність у цій сфері. Важливість такої взаємодії обумовлена підвищеною суспільною небезпекою таких злочинів. Слушною є думка О. М. Шкільова, який наголошує, що незаконна міграція перейшла в розряд найбільш гострих проблем сучасності. З нею пов'язані такі прояви злочинності, як тероризм, транснаціональна організована злочинність, наркобізнес та торгівля людьми¹.

Виходячи з наведеного доцільно дослідити питання відповідності ст. 332 КК України, яка встановлює кримінальну відповідальність за незаконне переправлення осіб через державний кордон України та ст. 332-1 КК України (порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї), взятим державою міжнародним зобов'язанням у цій сфері.

У преамбулі до Закону України про державний кордон зазначено, що державний кордон України є недоторканим. Будь-які його порушення рішуче припиняються². Відповідні положення цього закону деталізуються у нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення та КК України, частина яких присвячена саме захисту від незаконної міграції. Щодо міжнародних зобов'язань у цій сфері, основними міжнародними договорами у сфері запобігання незаконній міграції є Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (далі – Конвенція ООН)³ та Протокол проти незаконно-